

Hirschberg im Riesengebirge

Kościół Łaski Cesarskiej
Kraty z kutego żelaza
w kaplicach nagrobnych

Ergänzung / Dodatek
Maj 2024

Kościół Łaski Cesarskiej. Kute kraty w kaplicach grobowych

Pan Ernst Seifert (f) z Jeleniej Góry w ramach pracy dyplomowej przygotowującej do zawodu nauczyciela pracował przed 1945 rokiem nad kutymi kratami w kaplicach grobowych na cmentarzu przy kościele Łaski Cesarskiej (Gnadenkirche) w Jeleniej Górze (Hirschbergu). Udało mi się wypożyczyć te zdjęcia w 1999 roku. Dziesięć lat temu było to jeszcze wizją, aby pewnego dnia zobaczyć cmentarz w jego pierwotnym blasku.

A teraz jesteśmy na dobrej drodze do przywrócenia cmentarzowi jego pierwotnej świetności w ramach pojednania i wzajemnego zrozumienia, ku wielkiej radości starych Ślązaków i nowych Ślązaków.

To wspaniale widzieć, że cmentarz odzyskuje swoją dawna świetność. Jest to piękny przykład tego, jak wspólne wysiłki i zrozumienie mogą prowadzić do odbudowy i zachowania ważnych miejsc historycznych i kulturowych. Kościół Łaski cesarskiej to wyjątkowe miejsca, które mają bogatą historię i znaczenie dla protestantów na Śląsku. Są to kościoły wybudowane na mocy tzw. "recesu egzekucyjnego", ogłoszonego w 1709 roku, będącego rozszerzeniem ugody altransztadzkiej zawartej między królem szwedzkim Karolem XII a cesarzem rzymskim Józefem I Habsburgiem. W wyniku tej umowy, protestantom zwrócono 104 świątynie i pozwolono na budowę sześciu nowych, nazwanych "kościółami łaski"

Niech te bardzo dobre zdjęcia będą cenną pomocą dla restauratorów

Maj 2010
Ullrich Junker
Mórikestr. 16
D 88285 Bodnegg
ullrich.junker@t-online.de
Tłumaczył Henryk Dąbkiewicz

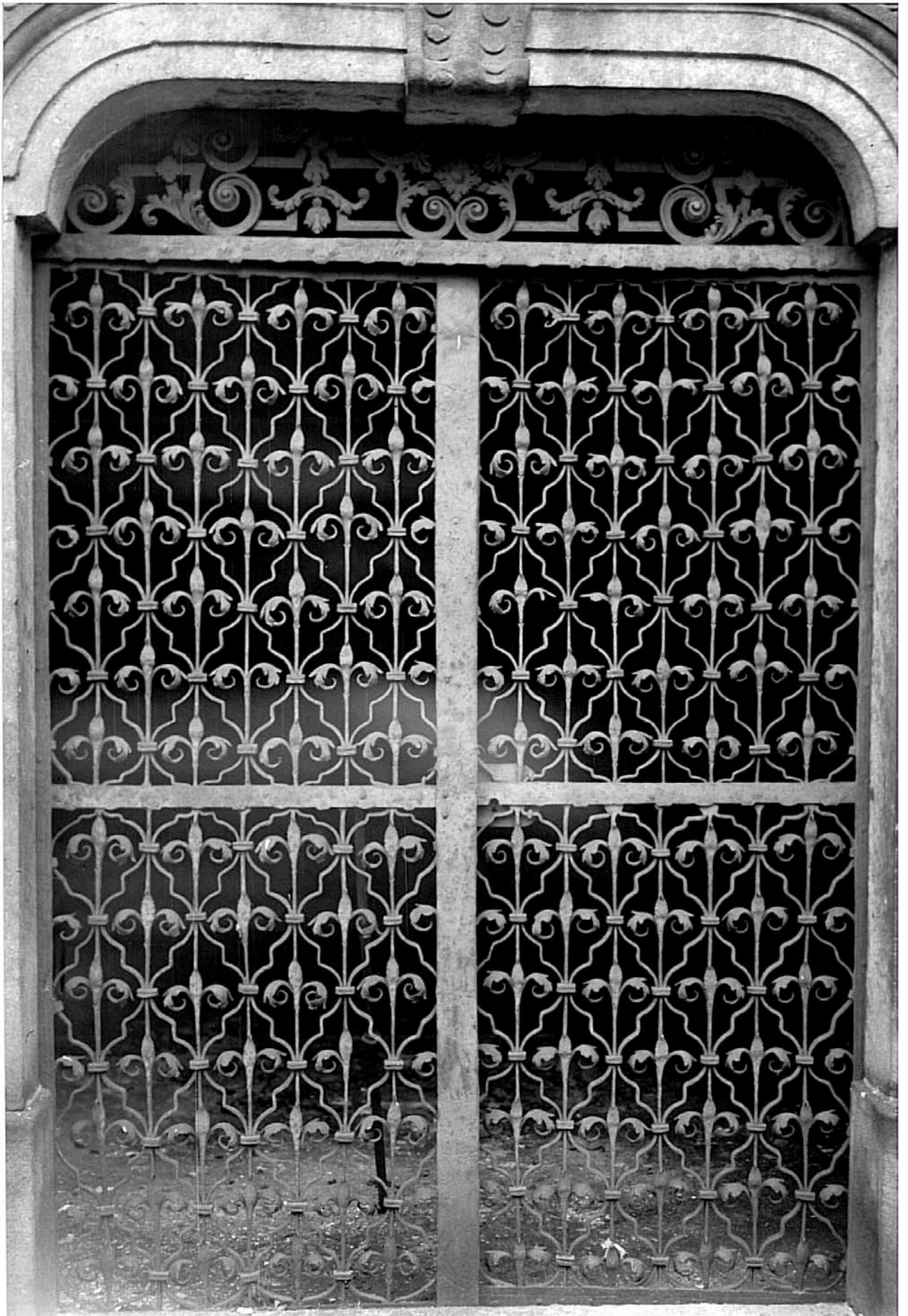

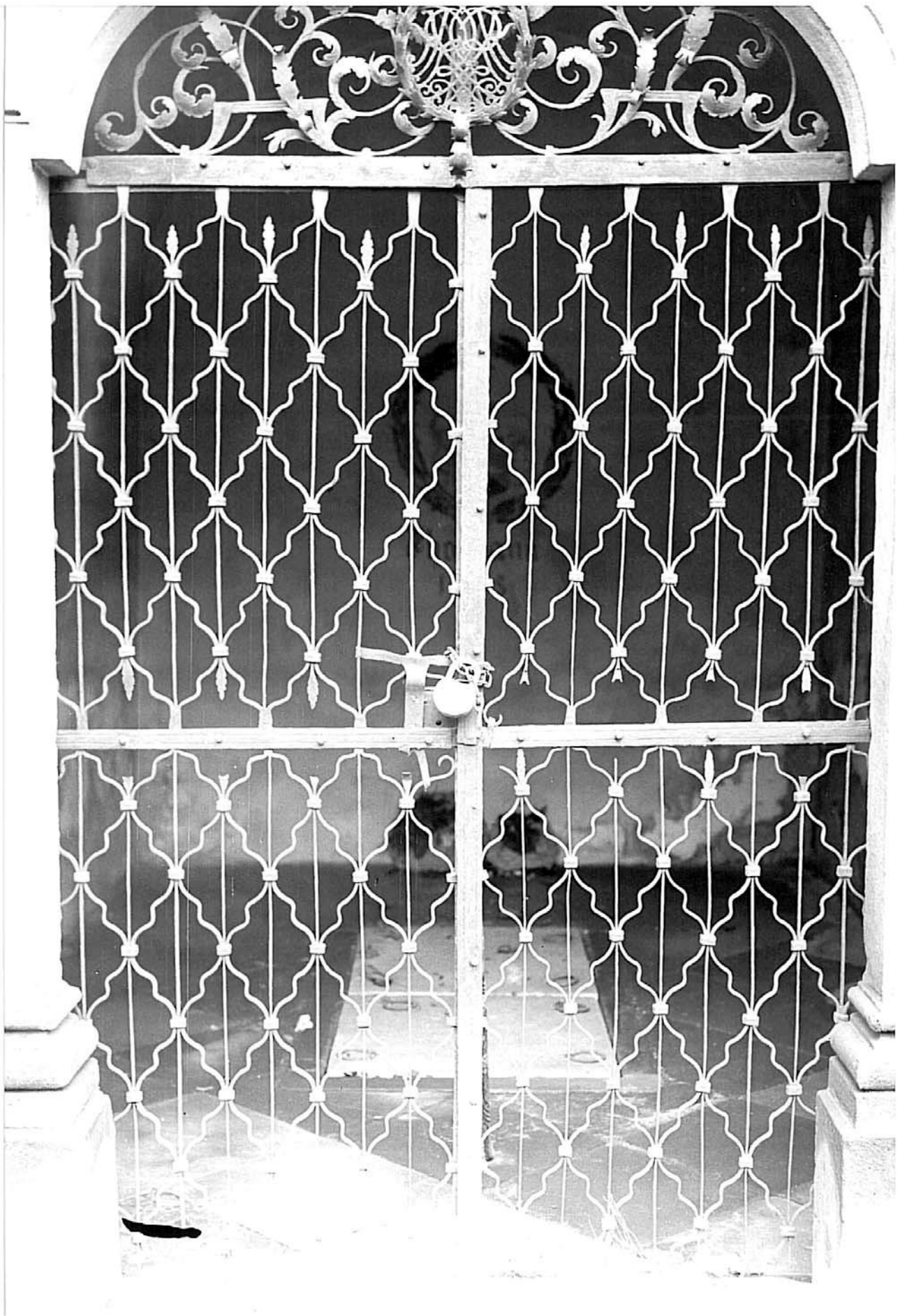

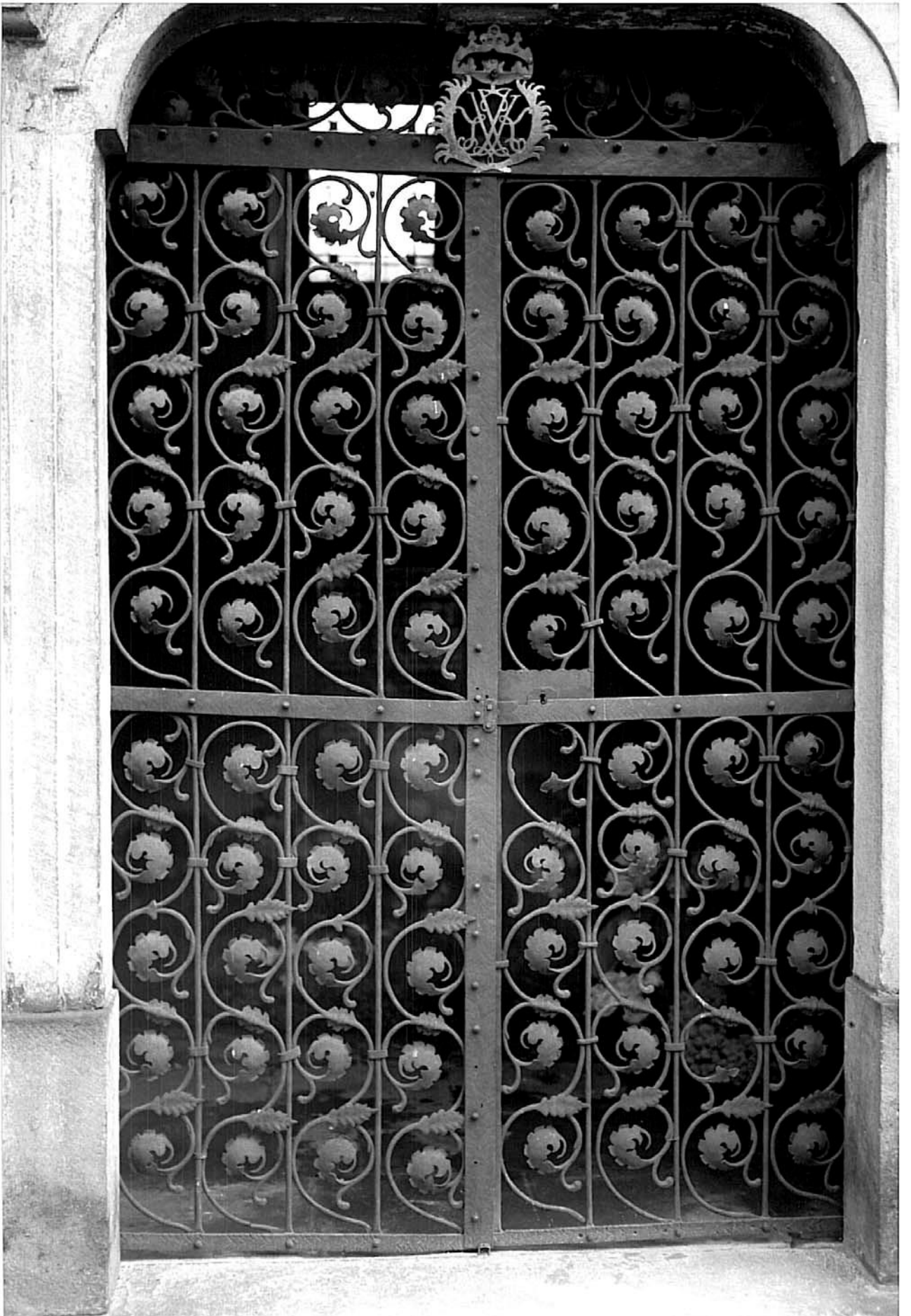

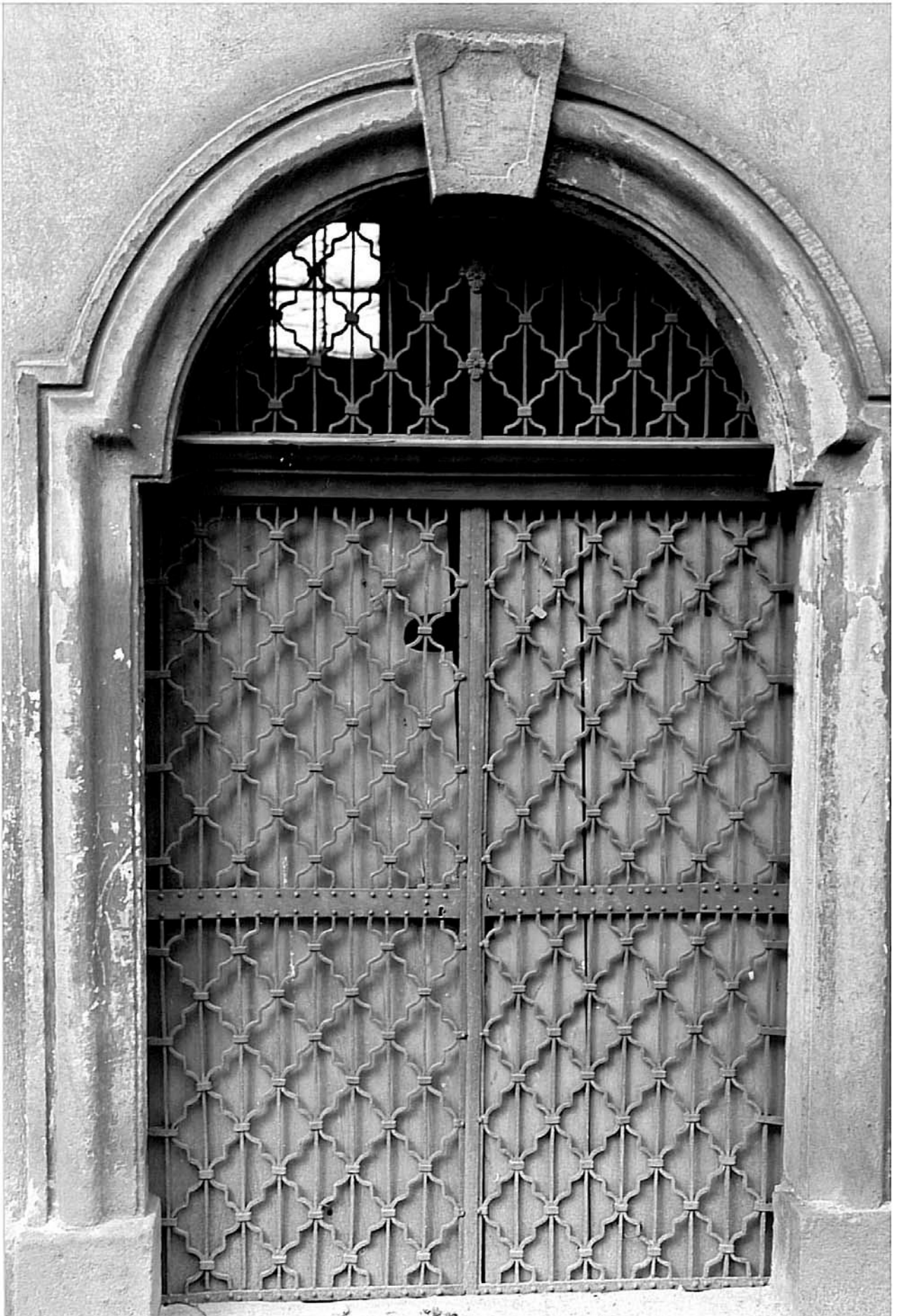

W 1953 roku wydano polecenie demontażu kutych pięknie zdobionych krat wejściowych 18 kaplic nagrobnych. W wyniku tej decyzji niezabezpieczone kaplice grobowe uległy bardzo dużej dewastacji. Nastąpiła profanacja zwłok niszczenie epitafiów, zawalenie części murów. Zdemontowane kraty z kaplic nagrobnych przekazano do Warszawy do Katedralnego Kościoła Wojskowego przy ul. Długiej 13/15

KSEROKOPIA 44
194

PAŃSTWO POLSKIE
Duszpasterstwo Garnizonu
Jelenia Góra
Nr. 125
XII 1946 r.

Do
Szeftwstwa Duszpasterstwa W.P.

Stosownie do rozkazu, zawartego w Kapelanie Wojskowym o kościołach garnizonowych, komunikuje, co następuje:

Garnizon Jeleniogorski posiada jeden kościół garnizonowy, który do dnia 1.XI.1945, był kościołem ewangelickim. Z chwilą przeniesienia się S.D.P., tamtejszy kościół parafialny w Jeleniej Gerze, okazał się niewystarczający, z powodu zbyt wielkiej ilości ludności cywilnej. Wobec tego, Pełnomocnik Rządu R.P. na miasto Jelenia Góra, na wniosek ks. kan. W. Wisniewskiego przeznaczył kościół ew. św. Krzyża na kościół garnizonowy W.P.

Kościół zarządza każdorazowy kapelan W.P.

Kościół jako kościół ewangelicki nie posiadał żadnego sprzętu religijnego, a ks. kan. W. Wisniewski wyposażył go we wszystkie aparaty kościelne. Kościół posiada: 2 ornaty każdego koloru, kape czarna i biała, 2 mszale, 1 mszał zalebny, 1 monstrancja, 2 kielichy, 4 alby, 4 puryf. 3 cingula, 6 palek.

Kościół posiada bogata polichromie i zakupiony za 25.000zł obraz M.B. Kościół jest dobry, jedynie dach wymaga poważniejszej naprawy.

XII.1946.
W. Wisniewski, mjr.

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ
Szeftwstwo Duszpasterstwa Rz. K.
wplynęło do: 18.12.46
Nr. 1251
Zat.

KSEROKOPIA

Odpis

WOJSKO POLSKIE
Kwatermistrzostwo Garnizonu
Jelenia Góra
ul. 55
1 maja 1947.r.

PRZEWIELEBNY KS. DZIEKAN D.O.W. Nr.4.

W odpowiedzi na pismo Ks. Dziekana z dnia 22 kwietnia 1947.r. w sprawie danych dotyczących kościołów wojskowych, melduję posłusznie co następuje:

1. Kościół w Jeleniej Górze do którego uczęszcza wojsko na nabożeństwa należał do gminy ewangelickiej. Na skutek starań miejscowego proboszcza został oddany do użytku dla wojska.
2. Pod względem prawnym stanowi własność parafji rzymsko-kat. w Jeleniej Górze.
3. Stosunki są tak ułożone, że sporu żadnego niema w administrowaniu kościołem.

Stan Materialny.

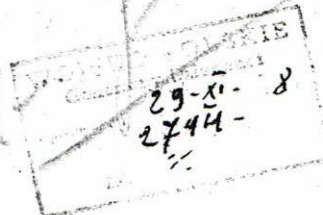
Zadne budynki do kościoła nie należą. Nie posiada żadnych nieruchomości. Kapelan musi wynajmować mieszkanie na mieście. Kościół potrzebuje gruntownego remontu z zewnątrz i wewnątrz. Według kosztorysu rzeczoznawców trzeba około 2 ch milionów zł. żeby go doprowadzić kościół do należytego stanu.

WOJSKO POLSKIE
KS. MJR. DOMANSKI:
Proboszcz Garnizonu.

Za zgodność odpis:

Dziekan D.O.W. IV.
[Signature]
Ks. R. Szemraj ppłk.

sygn. A-I-MON 1017/95/80 k. 685, 864-865

KSEROKOPIA

Dziękanci W. P.

312

18 1953

Warszawa, dnia 17 września 1953 r.

MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI
Z A R Z A D
OCHRONY I KONSERWACJI ZABYTKÓW

Warszawa

ul. Senatorska 13/15

W odpowiedzi na pismo z dnia 31.VIII.53 r. w sprawie żelaznych krat z kaplic zabytkowych z terenu Kościoła Garnizowego w Jelenie, Gorze wyjaśnia się, że kraty powyższe za uzgodnieniem Urzędu do Spraw Wyznan zostały przekazane do Kościoła Katedralnego W.P. w Warszawie, ul. Długa 13/15, wmontowane przy głównym wejściu oraz zostały odnowione przez Wojskowe Przedsiębiorstwo Budowlane. Należy zaznaczyć, że Katedralny Kościół Wojskowy jest budynkiem zabytkowym.

Generalny Dziekan W. P.

[Handwritten signature]
Ks. R. Szczęsny p.l.k.

ANEKS

Lapidarium kaplic nagrobnych w Jeleniej Górze, znanej również jako Hirschberg, to miejsce, gdzie można podziwiać zabytkowe kaplice grobowe. Historia tych kaplic sięga wczesnych lat XVIII wieku. Pierwsza kaplica grobowa została zbudowana w 1716 roku.

Od tego czasu na terenie okalającym świątynię powstawały okazałe kaplice grobowe (mauzolea) budowane przez jeleniogórskich mieszczan, wznoszone też były mniej lub bardziej bogate pomniki nagrobne i nagrobki. Kaplice miały reprezentacyjne, zróżnicowane formy fasad, ich bogate attyki i szczyty zdobiły dekoracyjne wazony oraz kamienne figury.

Dominującym akcentem fasad były szerokie ażurowe portale, a wejścia do kaplic zdobiły przepiękne kute kraty. Wyróżniającymi elementami tego unikalnego budownictwa są kaplice Głafeyów z 1716 i Baumgartenów z 1719 roku projektowane przez autora kształtu kościoła Łaski - Martina Franza.

Na początku XX w., a następnie po 1945 roku kaplice nagrobne zostały zniszczone. Dzięki przeprowadzonej w latach 1979 - 1990, a później w latach 2010 - 2013 renowacji ze środków finansowych budżetu państwa, a następnie Miasta Jelenia Góra i Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska - Saksonia 2007 - 2013, odzyskały one dawne piękno, stanowiąc tym samym jeden z najwspanialszych tego typu śląskich zespołów nekropolitalnych.

Przeprowadzone w ramach realizacji projektu kompleksowe zabiegi restauratorskie i rewaloryzacyjne wraz z utworzeniem na terenie cmentarza Lapidarium Barokowej Sztuki Nagrobnej sprawiły, że zespół późnobarokowych kaplic grobowych przy kościele Łaski, stanowiący świadectwo wielokulturowej i wielonarodowej historii, można uznać za wizytówkę Jeleniej Góry i śląskiej architektury baroku.

Projekt "Rewitalizacja Zespołu barokowych kaplic nagrobnych w Jeleniej Górze został objęty wkładem w ochronę europejskiego dziedzictwa kulturowego". Projekt ten został współfinansowany środkami Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska - Saksonia 2007 -2013.

Całkowita wartość projektu: 1 736 407,54 EUR

Dofinansowanie Unii Europejskiej: 1 409 027,59 EUR

Niestety, na miejscu nie zachowała się ani jedna z tych kosztownych barokowych krat portalowych. Poszczególne kraty zaginęły z nieznanymi przyczynami już w XIX wieku (nr 1, nr 11, nr 18). Być może zostały one sprzedane lub nawet skonfiskowane w czasie wojny. Barokowe kraty krypt: nr 3, nr 6, nr 8, nr 12, nr 16 oraz krata empirowa nr 14 po 1945 r. Z pozostałych dziewięciu barokowych krat pięknie wykonanych zachowały się prostokątne centralne pola dawnych krat. Znajdują się one w warszawskiej Katedrze Wojska Polskiego. W nowym układzie

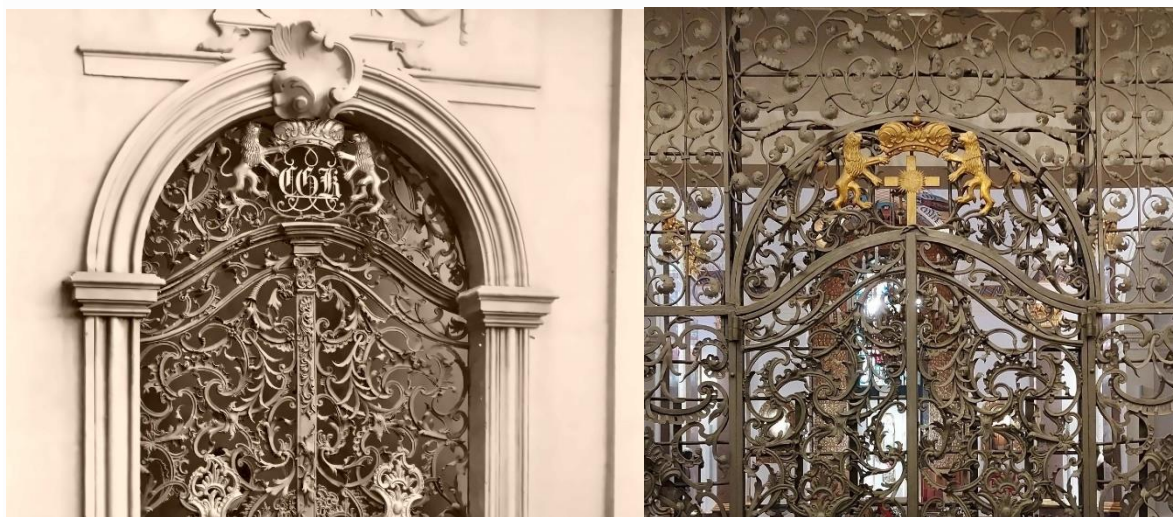
tworzą kratę rozdzielającą zasadnicze części świątyni.

Foto. Józef Hanusiak 2023

Tralles	Bau- mgarten II	Glafey	Kätzler			Kätzler	Glafey	Bau- mgarten II	Tralles
Bau- mgarten I	Gottfried	Winckler	Ulmann	Martens	Martens	Ulmann	Winckler	Gottfried	Bau- mgarten I

Kraty z jeleniogórskich kaplic, ułożono wzdłuż pionowej osi. Obok siebie ułożono po jednej części z prostokątnych wrót. Tworzą one lustrzane odbicie.

Kaplica grobowa rodziny Martens-Kosch

Fot. Józef Hanusiak 2023

Jako środkowy portal wejściowy wykorzystaną kratę z kaplicy nr 5 – Martensa. Będące wcześniej inicjały właściciela „C G K” Christian Gotffierd Kosche mieszczące pod unoszoną koroną przez dwa lwy zastąpiono krzyżem.